

12 forfattere
12 tekster
2014

12 — 12

Gamle Aker

Lars Ove Seljestad

Håvard Rem

Aina Villanger

Gyrid Gunnes

Erling Kittelsen

Audun Mortensen

Tina Åmodt

Ingrid Z. Aanestad

Lars Ramslie

Kjersti Annesdatter Skomsvold

Brynjulf Jung Tjønn

Hanne Ørstavik

PÅSKE+
PASJON

64 opplevelsesdager

6.4 — 8.6

Fra inngangen til den stille uke til 1.
pinsedag. Pasjon er lidelse og lidenskap.
Lidelse i møte med verdens dødskrefter.
Lidenskap i møte med livets muligheter.
Påske er fortellinger som former vår kultur
og driver mennesket til frihet.

Påske + Pasjon – i regi av
KULT – Senter for kunst, kultur og kirke,
Oslo Bispedømmeråd, Kirkelig Fellesråd i
Oslo og Domkirkeakademiet.

Gamle Aker arrangeres av
KULT - Senter for kunst, kultur og
kirke, i samarbeid med Sentrum og St.
Hanshaugen menighet og Regionalt
Pilegrimssenter i Oslo

Les mer på

www.paskeogpasjon.no

Støttet av:

Norsk Kulturråd, Fritt Ord og Bærum kirkelige fellestråd.

Design: Rayon

Jeg har i flere år fornemmet at det kunstneriske rommet kan gjøres større, dypere og mer komplekst når den skrivende penn møter fortellinger som har vokst seg sterke gjennom år ja endog gjennom tusener av år.

12 forfattere ble utfordret til å utvikle nye tekster med utgangspunkt i Markusevangeliet og fortellinger fra Gamle Aker kirkes 900-årige historie, for å urfremføre dem skjærtorsdag kveld og natt til langfredag 2014.

Gamle Aker kirke og kirkegård ble aktivert ved at forfatterne fikk med seg inn i skrivearbeidet seks historiske hendelser og symboler fra dette stedet.

Graven for de navnløse var et utgangspunkt for Tina Åmodts arbeid: «For meg ligger Markusteksten i bakgrunnen når jeg skriver til den navnløse graven. Jeg har lett i avisarkiver og knapt funnet noe. Det er virkelig som om graven ikke finnes. Den er ikke omtalt. Det er noe så sterkt ved det at de som ligger begravd der er fullstendig usynlige» (Vårt Land 15.4.14).

Om sin deltakelse i dette prosjektet sa Hanne Ørstavik: «Det jeg kjenner som dypt meningsfullt er hendelsen som sådan. At vi faktisk skal være her i kirken natt til langfredag og dele disse tekstene sammen. Det er en hendelse som faktisk skal finne sted, teksten jeg sitter og skriver skal bli en del av en hendelse akkurat den natten» (Vårt Land 15.4.14).

Selv har jeg - etter å ha vært tilstede på Gamle Aker skjærtorsdag kveld og natt til langfredag - blitt bestyrket i troen på det kunstneriske rommets overskridende muligheter.

Åmodts opplevelse av Graven for de navnløse og Ørstaviks refleksjon om hendelsen natt til langfredag er på hvert sitt vis et uttrykk for at det kan skapes noe nytt i kraft av stedet og i kraft av situasjonen.

Knut Erik Tveit

Prosjektleder Påske og pasjon

1 — 12

Lars Ove Seljestad

—

Eg er ingen

Graven til legpredikanten, demokrati- og industribyggeren Hans Nielsen Hauge var det historiske minnet som Seljestad fikk med inn i skriveprosessen.

eg står ved sida di
og du ser meg ikkje
eg er ingen

eg talar for døve øyro
eg er ingen
eg står framfor blinde augo
eg er ingen

eg går ved sida di
og du høyrer meg ikkje
eg er ingen

*eg skal slå gjetaren
og spreia sauene*

eg er sonen din
eg er ingen
eg er far din
eg er ingen

eg er blikket du aldri ser inn i
eg er ingen
eg er stega du aldri høyrer ut
eg er ingen

*eg skal slå gjetaren
og spreia sauene*

eg er han som vart fødd
eg er ingen
eg er han som lever
eg er ingen

eg er han som skal døy
eg er ingen
eg er han som skal stå opp
eg er ingen

*eg skal slå gjetaren
og spreia sauene*

eg er han som vart forlatt
eg er ingen
eg er han som renn ut blodet sitt
eg er ingen

2 — 12

Håvard Rem

—

Balladen om Hans Nielsen Hauge
(1771–1824)

Graven til legpredikanten, demokrati-
og industribyggeren Hans Nielsen
Hauge var det historiske minnet som
Rem fikk med inn i skriveprosessen.

*Hvor kom dette lyset fra
Ditt Unio Mystica*

Født i trykkefrihetstiden
innført av Struensee
som Grunnlovens foranskutte lyn
fra søttensøtti til søttitre

Født samtidig med Det norske
Selskab og Eidsvollgenerasjonen
av embedsmenn som utfordret
den danske og svenske tronen

Født i en revolusjonstid
Den amerikanske, polske og franske
Enevoldskonger mistet grepet
eller strammet det hardt – som den danske

Født da han gjeninnførte
trykke- og forsamlingsforbud
Var det du eller Fredrik den sjette
som handlet på vegne av Gud

Født i opplysningstiden
Mystiker, men ikke mindre
praktisk enn en potetprest
Du så et ytre lys – og et indre

*Hvor kom dette lyset fra
Ditt Unio Mystica*

En mann på din fars alder,
Gerhard Seeberg lød hans navn,
gikk svermerisk og herrnhutisk
i pappa Kierkegaards København

Forvist til et kall i kolonien
ble *han* ditt åndelige hjem
som sogneprest i Tune
fra du var sju til tjuefem

Han forkynte Den torturerte
Noen østfoldinger ble vekt
av evangeliet om naglegapet
Nok til en liten sekt

En blødende Jesus gjestet
din barneseng kveld etter kveld
Du skrev at du var bare åtte år
da du ville drepe deg selv

Du pugget en Skrift hvor helvete
og himmel var skilt av et komma
Som tolvåring fikk du en forsmak
da du nesten druknet i Glomma

*Hvor kom dette mørket fra
Ditt Unio Mystica*

Fromme søstre advarte deg
Men du overhørte Ordet
I Fredrikstad var det penger
Du visste hva penger gjorde

Du våknet en søndag formiddag
som den fortapte sønn
Kirkeklokker og hender på dynen
foldet i bakrus og bønn

Hjemme igjen på Hauge gård
ble du gående og vente
Som legmann refset du sogneprest Seeberg
som nektet folk sakramentet

Og dette var før du så lyset
Og du visste det ikke da
at den kirken du elsket og hatet
fornyhet du innenfra

*Hvor kom dette lyset fra
Ditt Unio Mystica*

I samme ekstase som seidmenn
som ristet en Rolvsøy-rune
går du bak plogen og nynner
på en åker en tirsdag i Tune

Å, Hans, Hans, for et møte!
Du ser deg aldri tilbake
Fordi også jeg fikk den søte
forening å smake
må neste vers tåle
en endring i versemålet:

Kontakten og pakten
med skapermakten
og altet
ble forvaltet
av prest og kateket
fra Det kongelige universitet

Ikke siden saganatten
hadde norske legfolk hatt en
hotline til Vårherre, ikke
stått i lys av gudeblikket
som en jordisk solrefleks,
henrykket, besatt, perpleks,
bortsett fra en seidmann og en heks,
ikke før ved påsketider syttennittiseks

*Hvor kom dette lyset fra
Ditt Unio Mystica*

Var det en psykose?
En åndsåp, sa du selv
De første haugianere
ble tillagt samme kveld

Dine søsken så deg lyse
ved et tirsdags aftensbord
Du delte ut biter av solen
i hjembygda før du fór

Det går en mann og strikker
langs fjord og fjell og foss
Fem tusen kilometer til fots
mellom Malangen og Moss

Forsamlinger og bedrifter
vokser i dine spor
Du holder akkorden i åkeren
og andakter rundt et bord

En papirfabrikk ved Drammen
Et trykkeri i Kristiansand
lenge før byen fikk en prest
som ble far til Wergeland

Du styrer ditt nye rike
og regner på vinning og tap
Som de første kristne drømmer du
om eiendomsfellesskap

I åtte år får du virke
før du blir fengslet i ti
Angitt av menn i en kirke
du selv var surdeigen i

Med nøden i 1809
slapp du midlertidig fri
fordi ingen andre i
landet kunne anlegge et saltkokeri

Blant dem som satt på Eidsvoll
og mottok fremtidens jubelbrus
satt en og annen haugianer
mens du selv satt på Akershus

En palmesøndag ti år etter
i ditt femtifjerde år
ble en utslitt straffange gravlagt
på Gamle Aker kirkegård

*Hvor kom dette lyset fra
Ditt Unio Mystica*

Fra middelaldermystikken
Og mye kom fra deg selv
Men høyest står midtøstensolen
over profetenes fjell

Aina Villanger

—

Agnus Dei

Agnus Dei-symbolet, som er støpt inn i det eldste gravlokket på kirkegården, fikk Villanger med inn i skriveprosessen.

Jeg har elver i meg. Jeg vokste opp med landet mitt sånn det snodde seg opp gjennom sin globaliserte skrustikkeposisjon. På den tida var det borgerkrig som ingen visste hvordan skulle håndteres. Først var jeg snill som et lam, sa aldri noe. Jeg måtte finne frem løven i meg. Måtte handle. Si noe.

Lammet i meg ga meg to milde streker mellom øyebryna, og fikk meg til å besøke de gamle. Jeg hadde med hjembakt surdeigsbrød og nykverna kaffe. Seinere før det en løve gjennom meg. Da dro jeg opp de syv tulipanene i beddet under vinduet. Løven kommer, løven kommer, var det noen som hviska. Men jeg hadde lest at dette betydde renselse, så jeg hadde ingen angst. Jeg kjørte lo-fi. Gjespa. Og tenkte at jeg tok det onde ved rota. Derfor lot jeg bare de syv halvslappe tulipanene ligge på bakken, på kryss og tvers, som et uleselig tegn med røde og gule små hatter.

Jeg er den-som-blei-ofra. Men lammet er løven og løven har en røst med volum. Nesten som brøl. Det blei diskutert hvorvidt det skulle settes opp en krig mot borgerkrigen som herja landet vårt. Det var uenighet om hvordan vi skulle bearbeide vår suksess som land. Dessuten var det en mulighet for at noen utenfra ville slå seg sammen med noen andre fiender og komme for å få en smakebit av suksessen vår, uten at vi ville legge merke til det. Hvilke våpen skal vi bruke, spurte de. Lammet i meg svarte elver. Da sa de: Alle elver renner ut av landet, nei elver fører ikke til noe. Da kom det flere til på plassen. Alle sukka og så spurte de på nytt i kor: Hvilke våpen skal vi bruke. Jeg hørte sukkene i brystet

deres, som tikkende bomber, og da svarte løven i meg dette: Vi har alle elver i oss, men med krig er det annerledes. Da så de på meg med høye skuldre og korte pust. Jeg foreslo at de kunne bygge en kano, men en av dem var allerede gått. Han fikk haik med noen og blei snekker i nabofylket. Da tenkte jeg med meg selv: Dette fører ikke til noe.

De kalte meg skinnskifter, men jeg var et lam. Med makt. Jeg ofra meg ikke, jeg var den-som-blei-ofra. For løven i meg overtok lammet, nei ga det klør. Og det betyr offer. For med offeret fikk jeg tilbake herredømmet over meg selv og hudene mine. Lammet i meg fikk meg ofte til å se tilbake på ting. Men løven førte meg fremover. Ga stemmen min volum. Nesten som brøl. Sånn fikk jeg makt.

Men hvis vi skal sette opp en krig trenger vi våpen, sa de. Jeg kan skaffe et filmcrew som kan filme alt, sa jeg, og så la jeg til etter en liten kunstpause: Jeg kjenner en del folk som har peiling. De snudde seg og kikka på hverandre. En begynte å veive med armene. Han sa: Fred er for de stillferdige. Vi må få noe til å skje. Handling, æksjen lissom. Det holder ikke lenger med rein fiksjon. Vi setter ekte krig mot krig! De andre ga seg til å samtykke, en av dem tok av seg til bar overkropp for å kjenne sola på brystet. Og da sa han: Dette er livets gave og det skal dokumenteres, hvis ikke er det ingen som får vite om det. Da var det flere som blei lette til sinns og fulgte den første, som om de allerede hadde utretta noe eller vunnet en krig. Før jeg gikk hjem sa jeg til dem: Møt opp på toppen av Akersbakken ved midnatt, så kan vi planlegge.

En av stemmene i meg var løven og den hadde et stort volum. Men jeg visste egentlig hva som var rett. De kom til meg og sa: Det er ikke nok med filmkameraer som våpen, det er ikke nok æksjen, det skjer ingenting, annet enn oppi hodene våre. Lammet i meg varsla meg, men jeg forstod ikke varselet. Det var som et uleselig tegn med røde og gule små hatter. Hva kunne jeg gjøre? Jeg så hvordan de led, hørte sukkene i brystet deres, og foreslo at vi kunne bygge kameraene om til skytevåpen. Da jubla de og ville lage en fest for meg. Jeg blei smigra, men sa at jeg måtte hjem. Jeg forsto at jeg leda dem inn i en ond hendelse fordi jeg blei grepet av deres fortvilelse. Men etter hendelsen var det mange flere som blei fortvila. Krigen var blitt utvida til alle landets fylker. I tillegg blei filmkrigen slakta.

Så gikk det lang tid og en av de fremste statslederne under borgerkrigen døde. Da kom de og banka på døra mi og spurte hvorfor jeg hadde foreslått dette med filmkameraene. Jeg så desperasjonen i øynene deres og svarte: Jeg har elver i meg. Ja, vi har alle elver i oss. De så på meg med sinne og sa: Elver mister sine opprinnelige krumninger når de renner ut i havet, de oppløses. Og så spurte de: Hvorfor talte du om et lam. Jeg svarte: Lammet i meg gjør at jeg kan gjennomgå døden for deres skyld og min uskyld. Og denne uskylden er evig. Og det er også skylden. Og evighet er makt. Så spurte de: Hvorfor talte du om en løve. Jeg svarte: Ved å bli slakta vender jeg døden og alt det vonde. Da snudde de seg og gikk.

Jeg er den-som-ofra-seg. Lammet i meg fikk meg ofte til å se tilbake på ting. Men løven førte meg fremover. Ga stemmen min volum. Nesten som brøl. Det var først da noe skjedde, fordi de kunne høre meg. Derfor vil jeg nå si dette, selv om jeg blei begravd akkurat sånn jeg ønska, med Agnus Dei gravert inn i steinen de la over meg: Jeg har elver i meg.

4 — 12

Gyrid Gunnes

—

Du Guds lam

Agnus Dei-symbolet, som er støpt inn i det eldste gravlokket på kirkegården, fikk Gunnes med inn i skriveprosessen.

Du Guds Lam,
som bærer verdens synder,
miskunne deg over oss.

Du Guds Lam
som bærer verdens synder,
miskunne deg over oss.

Du Guds Lam
som bærer verdens synder,
gi oss din fred.

Du Guds esel
som bærer Jesu tunge kropp inn gjennom Jerusalems porter,
miskunne deg over oss!

Du Guds hest
kanskje hesten er sterk nok til å bære verdens samlede skyld,
bøttene med blod fra krigene våre
herrenes kommandorop utover slavenes rygger
du Guds brølende løve i smerte
miskunne deg over oss!

Eller du Guds kanin
verdens synder vil knekke
selv den sterkeste rygg
gi oss din fred.

Du Guds tigger, miskunne deg!
Du Guds uteligger, miskunne deg!
Du Guds prostituerte, miskunne deg!

Du Guds båtflykting,
på vannets via dolorosa
gi oss din fred
i stillheten etter begravelsene i hangarhallen på Lampedusa.

Du Guds asylsøker
måtte noen miskunne seg over deg
der du våker i natten på flyplassen i Paris
over 8 barn
mens disiplene sover på flyet hjem til Norge.

Du Guds lam,
der du korsfestes i sikkerhetsgjerdene mellom Bulgaria og Syria,
naglet med et tastetrykk som viser at du først søkte asyl i Hellas
og derfor skal returneres dit. Miskunne deg,
miskunne deg,
miskunne deg,
men gi oss ikke fred,
vekk oss fra søvnen.

Du Guds lam, du må våkne
Du Guds lam, pass på

måtte englene miskunne seg over deg
for de vil at frivillige helsepersonell skal anmelde papirløse flyktninger,
pass på korset ditt og de fem sårene
dine sykdommer skal forråde deg
dine plager skal sette deg på flyet til Teheran
det skal ikke finnes miskunn!

Det skal ikke finnes fred.

Du Guds fattige tilreisende
måtte alle landets kommunestyrer miskunne seg over dere
så dere kan forskjønne gatene våre med deres nærvær.

Du Guds søye
du som ikke vil ofre deg for faderens frelse
for de nyfødte lammene trenger deg

Du Gud Moder
du som ikke tilgir noens synder ved at sønnen dør på korset,
jeg ber om at du vil miskunne deg over oss
miskunne deg over vår verden
som er så glad i blodet til unge menn med sterk tro.

Du Guds datter, du som ikke ble født i Betlehem
eller i historiebøkene

du er det ord som aldri ble menneske
du er det lys som ble overvunnet av menns mørke
jeg vil miskunne meg over ditt ikke-nærvær

jeg vil finne opp ditt minne
jeg vil at du skal ha en kropp som grunnlegger en verdensreligion
selv om du aldri fikk nyte det privilegiet det er
å bli forfulgt og henrettet for sine meninger.

Dere Guds utvalgte folk, miskunne dere over oss,

Dere Guds kanskje-utvalgte folk, miskunne dere enda mer.

Dere Guds ikke-utvalgte folk, miskunne dere over vår selvgodhet.

Du fravær av Gud, miskunne deg.

Du Guds ukjente, du jeg vet ikke du er, miskunne deg.

Du Guds Allah

Du Guds Buddha

i natt: miskunne dere over oss.

I natt: mens Jesus svetter blod i Getsemane,
kneler jeg foran den lidelse som religionenes forestillinger om *de andre*
har brent inn, i tanker, ord og gjerninger.

Du Guds kanskje

jeg leter

jeg leter

miskunne deg over meg
så jeg ikke finner deg
men fortsetter å lete
i hagen påskemorgen
uten å finne.

Du Guds lam

på bakerste benk

Du Guds lam stiller seg i nattverdiskøen

hører at vi synger om Guds lam

er det om oss eller om deg.

5 — 12

Erling Kittelsen

—

Midgardsormen

Midgardsormen, som er støpt inn i grunnmuren på Gamle Aker kirke, var det symbolet Kittelsen fikk med inn i skriveprosessen.

til Brage Gamle

Noe vrir og snor seg
strekker seg i søla.

La oss gå ut i yr og gjørme
mot det som velter seg.

Den store staven gaper
mot en gutt på land.

Et løsna band som ormer seg
ligger som en ring i sjøen.

Snor som sperrer havet
hatteband på jorda
randen som vi øyner
endeskiot, grensestaur.

Gjerde ytterst, la oss krype
dit, et mål i universet
langt som alt det kjente
bare én kan strekke seg
i likekamp med slangen
kanskje er det en av oss.

Bandet går rundt alle land
løses ut når jorda trues.

En ånd som vet det verste
leter etter syndens akse
for å kjenne seg litt bedre
følger søylen, slangen
stupet, legger seg i folder
uttømt drage etter kamp.

Bare den som rekker rundt
kan holde rundt i farens stund.

Hvem det er som rekker rundt
hvem det er som holder rundt
er et spørsmål, er et svar
ormen kranser også hus.

Kjenner hver en rift i bygget
ytterkant og bærebjelke
alt som krever mot og kunnskap
mennesket får boltre seg
rundt på alle tomme flater
uansett hvem rekker rundt.

Holder der vi helst vil holde
for å vinne fram i verden
mens en dverg står planta nede
kjempen kaster stein på lasset
slangeåleens siste ønske
blir et ornament langs veggen
kjempen svinner hen med sola
dvergen sover tusen år.

Korset reiser seg fra spiret
seirer over mørkets makt
alt de trengte for å bygge
ligger skjult i hver en skjøte
bare risset på en mur
tyder på at noen var der
for et feste helt i bønn.

Verden sluker lammet
lammet frigjør folket
kjempen dør, dvergen dør
ormen slynger seg imellom
med et keltisk kors
i panna, slavemerket
Kristus dør på korsets rand
ingen er der når han dør.

6 — 12

Audun Mortensen

—

Fortellende

Midgardsormen, som er støpt inn i grunnmuren på Gamle Aker kirke, var det symbolet Mortensen fikk med inn i skriveprosessen.

nattefrosten drar
pusten min ut
jeg er levende

telefonen din ringer
den vibrerer i hånden
du er levende

smiler, sovner
med hodet i hånden
han er levende

telefonen ringer
solen blander
hun er levende

rydder bodene
vanner plantene
står på toppen av blokka
den er levende

telefonene vibrerer
gjennom kroppene
på perrongen, i regnet
det er levende

klokkene stilles fram
syklistene plinger
vi er levende

kjenner luktene på bussen
varmen fra setene
dere er levende

våkner, venter
drømmer, vokser
1 år 5 år 81,4 år
de er levende

tekster min mor
telefonen ringer
jeg forteller
jeg er levende

forteller
levende

Tina Åmodt

—

Bare du får vite hvor jeg er

Når tiden min har rent ut, ber jeg om at disse ordene leses, og deretter brennes med meg. Den som finner meg, og de få som kanskje har lagt merke til meg når jeg tidlig på morgenen er ute og spaserer, kan kanskje komme i skade for å tro at det er av forfengelighet jeg bestandig bærer mørk dress. Jeg velger jakker med innerlomme ikke bare fordi brevet da oppbevares diskret: de færreste lommetyver våger å stikke hånden sin inn dit. Det er ikke egentlig noe jeg ville hatt noe særlig imot. Det er lenge siden jeg ble berørt på andre steder enn hendene. Leger unngår jeg, selv om smertene nå også holder meg våken. Etter at mesteparten av håret falt av, ble det for åpenbart å fortsette å gå til frisøren. Hvis dere finner meg utendørs, uten identitetspapirer, trenger dere ikke ta dere bryet med å kartlegge hvem jeg er. Sannsynligvis kommer jeg til å dø hjemme. Derfor kunne jeg likeså gjerne lagt dette brevet på skrivebordet, eller hengt det på kjøleskapet med magneten sønnen min for mange år siden kjøpte til meg på Mallorca, men man kan ikke ta for mange forbehold. Kanskje vil jeg bli omtåket når døden kommer, og som kjæledyrene få denne trangen til å rømme ut.

Lenge har jeg drømt om å forsvinne. Men ettersom jeg stadig får følelsen av at folk kjenner meg igjen, har jeg vansker med å reise kollektivt. Hvor langt bort fra byen drosjene vil ta meg, er dessuten begrenset. Jeg har ikke alltid vært så alene som nå, og jeg har merket meg at det etter rettssaken ble annerledes. Jeg hadde én god venn som ble værende, kanskje til og med dratt mot meg på grunn av det som hadde hendt, men han finnes ikke lenger. Hadde dere møtt

ham, han var i god stand og raus med grovisene, ville dere nok ansett ham som bekymringsløs. Men en gang vi var på bar, husker jeg at han sa: En mann må ta ansvar for å bøte på sitt skadeverk på jorden.

Ikke lenge etter hørte jeg at han var blitt dårlig, men ingen innkallelse til begravelse kom. På morgenturene mine prøvde jeg en hel vinter å finne graven hans, uten hell. Det gjorde meg fortvilet, men nå har jeg forstått at det var et tegn.

Symptomene kom som et bøttesvar, eller kan jeg si nåde? Jeg har alltid visst at himmelen er stengt for meg. Kanskje er det derfor jeg i avgjørende øyeblikk i livet har holdt meg nær bakken, som barn gjemte jeg meg for de andre guttene i hemmelige groper, og når jeg utagerte, ble jeg rolig av å la hendene synke i mold.

Når jeg oppdages, håper jeg at jeg ikke lukter og at vinduet står på lufting. Etter at dere har klappet meg hardt i kinnene, og ropt at jeg må prøve å våkne, og forgjeves lyttet etter hjertet, ber jeg om at dere ikke varsler noen av dem som står oppførte i almanakken min. Jeg holder ikke ut tanken på at min mor skal gjøre seg til for dere og late som om jeg ikke har blitt borte for henne for lengst. Verdens overflate er bristeferdig av mennesker som steller og dyrker på gravene til sine døde som om ingenting har hendt.

Jeg ønsker å bli kremert i den stripete dressen, de øvrige eiendelene mine må gå til dem dere mener trenger det mest. Jeg er antakelig ikke i stand til å ta slike rettferdige avgjørelser, det har mange sagt til meg. Da jeg kontaktet sønnen min, egentlig for å fortelle om diagnosen, men så langt kom jeg ikke, for han ville fokusere på helt andre ting da han omsider ringte meg tilbake, sa han: Men det er ikke legningen din som plager oss, far. Skjønner du ikke det? Jeg svarte som sant var, at det eneste jeg forstod var at han ikke ville vite av meg. Men hør på deg selv, far, fortsatte sønnen min, aldri viser du tegn på medfølelse, alt du sier, selv når du viser ydmykhet, er til din egen vinning, du forstår ikke at vi blir ødelagte.

Samme kveld ble jeg svært nedstemt, for jeg merket at påstandene hans ikke hadde gjort inntrykk på meg.

Det er fint om gravferdsagentene kan hente meg så sent eller tidlig som arbeidsmiljøloven tillater det, gjerne om natten. I motsetning til hva de gjør med andre lik, vil jeg ikke at de skal knyte opp kjevebeinet mitt så munnen lukkes, selv om det gjør meg penere. Jeg har alltid hatt problemer med å puste bare gjennom nesen, det er en uvane, og selv om faren min syntes jeg så tilbakestående ut og hadde sine metoder for å få slutt på det, skjedde det igjen så fort han slapp taket eller dro tapen av leppene: Konsentrerte jeg meg ikke, falt kjevebeinet umerkelig ned, og jeg gikk rundt med halvåpen munn og blottede fortenner. Vissheten om at min far ville irritert seg over at jeg også som lik ville nekte å gå med på hans estetiske preferanser, er en glede jeg synes at jeg kan få unne meg.

Gravstedet jeg har sett meg ut ligger ikke langt unna. Etter at jeg ble syk begynte jeg å legge morgenturene mine forbi den eldste kirken. Gravlunden var nesten alltid folketom så tidlig, foruten døgnville, forelskede russepar og en og annen enke som hadde sett for mye til å frykte tussmørket. Jeg hadde merket meg skråningen, der noen en sjelden gang la fra seg en enkel blomst, men ikke virkelig forstått hva den representerte. Helt til jeg så ham. Det må ha vært like etter påske. Jeg trodde et øyeblikk han var en av de døde, for det var tåke, fuglene kvitret ikke, han satt på kne over en grop. Så oppdaget jeg den kommunale bilen, og urnene som stod i en halvsirkel rundt ham, han satte en etter en forsiktig ned. Jeg talte dem: Ni. Da han snudde seg, gikk det et støt gjennom den infiserte kroppen min. Han var relativt ung og ansiktet alvorlig, ved kinnbeinet var han merket av fuktig jord. Unnskyld, sa jeg, hvem er det du begraver? Det kan jeg ikke si, svarte han. Det er de anonyme. Hva betyr det, sa jeg, hva har de gjort? Når man havner her, sa han, er det ingen som spør om det. Sier du at de får forsvinne, sa jeg, sier du at det er ingen som vet hvor de blir av? Ingen, svarte han. Bortsett fra meg, og jeg teller vel egentlig ikke.

Når jeg er brent, ber jeg om at dere gir den umerkede urnen min til kommunens mann. Han vet hva han skal gjøre med meg. Kanskje ligger den gode vennen min allerede der. Selv om vi ikke skal se hverandre igjen, synes jeg det er godt å tenke på. Om jeg begraves om våren eller høsten, spiller ingen rolle. Retningen kan han velge selv. Jeg vet at når de ubrente legges i jorda, plasseres kisten så de ligger med føttene mot øst der

Herren skal vise seg når han kommer tilbake. Og de døde, de utvalgte døde, skal reise seg og gå: I lange rekker, noen opprømte, andre mer søvnige og stivnede. Det blir nok et spektakulært syn for dem som får oppleve det. Jeg vet at jeg ikke er en av dem. Men jeg trøster meg med at det skal ingen få vite om. Når døde og levende slutter seg sammen og vandrer mot lyset, passerer de ingen gravstein som røper hvem av oss det er som er dømt til å bli liggende igjen.

8 — 12

Ingrid Z. Aanestad

—

Dei navnlause si grav

Graven for de navnløse var den historiske hendelsen Aanestad fikk med inn i skriveprosessen.

Eg går mot kyrkjegarden, ser duer, himmel, tynne pledd
over vognopningane til barn som søv i sola, ein liten blå
leikebil på asfalten, sprukken murpuss som liknar hud.
Vårvind mot kinna og svarttrastsong, vindtårer, bleike
vinterfingar, eit gjengrodd sår på handa, såpelukt.
Graset er slitt og gammalt, grønt i flekkar, det er ingen
ferske graver. Kan eg slutta å tenka på kroppen som eit
farty eller eit ilåt, ein transport? På grava som eit ilåt for
den tømde kroppen. Porøs hud med likflekkear. Oske,
urne. Jord og blomar.

...

På minnelunden står opne tulipanar, ein engel med
eit ubehageleg påteikna smil, visna lyng, perla rakett,
gravlykter, fuglar i stein, ei kvinne med bøygd hovud,
ingen navn.
Lev som ein blome og hald navlen varm, seier mora i
boka eg les.

...

To sitronsommarfuglar ved muren, varebilar og taxiar
forbi, gatekryss, lyst støv. Folk vender andleta opp,
eg går forbi. Inn ei glasdør for å kjøpa kaffi. Dei speler
Hallelujah der inne, det er elektronisk blekk overalt. Å
bli gløymd, kanskje vil ein det. Mett av dagar og språk.
Plasseringa av kvar enkelt gravlagde i ein minnelund skal
ikkje vera kjend. Dei etterlatte skal ikkje vera tilstade ved
gravlegginga. Eg betaler kaffien. Er det alltid også eit
spørsmål om pengar? Det kostar å få navnet rissa inn i
stein.

...

Utsikt til ei kvinne i bil, ho står på raudt. Ho har på seg
ein genser med HOPE skrive i store kvite bokstavar.
Ermene er trekt opp til albogane. Ho har skinnhanskar,
ein sigarett i handa, bilvindaugget halvvegs ope. Det blir
gult, grønt.

...

Det er viktig å vera den som døyr først, seier Anna i vindauget på kafeen.

Ikkje ein ti år eldre mann, seier Anna.

Ho har sorg. Ber sorga øvst i brystet. Ho brukar å baka marmorkake på same måte som mor si.

Mora sa: Først døyr eg. Så døyr eg litt til når folk sluttar å minnst korleis eg levde. No er ho gravlagd med beina mot aust.

...

Det er praktisk for dei levande med navn. Foreldre som ikkje gir barna sine navn og sender inn eit skjema blir melde til politiet når det har gått seks månader. 3000 kroner eller åtte dagar ubetinga fengsel.

...

Eg drøymte at eg vaka over venskap og skremmande små dokker utan hovud. Dei levde sine eigne liv. Eg farta rundt i eit tomt hus, reiv eg-et laus frå kroppen, la dokkene på rekke som fuglar etter jakt.

Eg opnar munnen for å fortelja om draumen.

Når eg døyr vil eg ha grava mi ved havet, seier Anna.

Det finst spesielle kafear for folk som vil snakka om døden, seier eg.

Dødskafear.

...

Det finst eit segn om sovande traner:

Om ein flokk står sovande i vatnet vil dei utpeika ein til å stå vakt, og denne vil halda ein stein i ei løfta klo. Om vaktposten sovnar vil steinen falla i vatnet og vekka dei andre.

...

Langfredag, den alvorlegaste dagen. Ikkje strikka, ikkje spela kort, ikkje dra i gang motorsaga, sa mormor.

Eg tenker på å sova med mange rundt. Ein kaieflokk i ein hangar. Lys inn i kroppen. Eg har vondt midt i nakken, litt i hjartet.

Kjem inn i leiligheten om ettermiddagen.

Eg åt ein hamburger like stor som eit prematurt barn, seier han. Trur du det ville overlevd om det var så lite? seier eg.

Klokka viser fire, på kjøleskåpet heng lister, ein kalender, bilete av barn i lyse klede. Passar tida på meg viss eg ikkje passar på henne? Viss eg gløymer å telja dagane mine?

Treng navna våre enno litt. Solkattar skeiner inn over golvet.

9 — 12

Lars Ramsleie

—

Fra «Triduum»

Edvard Munchs maleri Golgata, hans barndomstegning av prekestolen i Gamle Aker kirke og Agnus Dei, var symbolet som Ramsleie fikk med inn i skriveprosessen.

– Å leve av ordet. Leve for ordet. Leve i ordet -
Det bortfalne element

(Mennesket reiste seg ved bredden.
Iførte seg en kappe av jord.
Steg inn i en stri, syngende elv.)

*

Å, som jeg synes synd på oss selv.
Som må kikke inn det lysende vinduet uten lenger å kunne ta del i måltidet.
Sette leppene til den breddfulle, flommende koppen.
Forsyne seg av den frembudte, duftende kroppen.
Vi befinner oss slik, i utkanten av alle ting.

Vi beveger oss slik, blir selve dreiepunktet, i hjertet av alle ting.
Et blad i halsen, et kort i ermet.
En tom stol.
Uten å kjenne annen råd enn i mørket famlende forsøke å stjele av gavene
lagt frem på bordet.
Fornektelsen som alt synger gjennom knoklene før den forlater munnen.
Med tungen sort som av blekk,
blendet blind, stangende mot lyset.
Ører som ikke kan høre.
Øyne som ikke kan se.
Og føttene plantet i støvet.
Knitrende som agnet.

Vi har ellers ikke så mye å bekjenne, du kjenner meg allerede,
ser oss snart igjen.
I det glinsende kråkehodet, kikkende opp mot den rennende, røde strimen.
Kroppen,
luntende, haltende, rundt i alt annet enn en perfekt sirkel.
I malstrømen av ansikter med det mørke, lille øyet,
stirrende opp mot flenga.

Der er ditt spørrende, brennende blikk.

Her er mitt.

Her er mitt blikk.

Der er ditt.

Tenk, på én og samme tid
besørge slik en trøst.
Inngi slik en frykt.

Besørge slik en frykt,
inngi slik en trøst.

Der er ditt blikk.

Her er mitt.

For den som er fri for skyld er loven en bare liten fugl langt bak horisonten.
For oss andre en stram rem over skulderen, en sten å bære med seg inn i sengen,
uten ro ta med seg inn i drømme,
til vi våkner av drønn, som om dét som skulle vært strid i det fjerne,
var i vår egen landsby,
vår egen gate,
slått til støv eller stukket i brann.
Delaktige, enten i vår avmakt eller rett fra vår egen hånd.

Hvilken nåde finnes det vel for den som forsøker å vaske av seg blod med blod.
Når det styrter inn fra alle kanter, klistrer seg under føttene, reiser seg og står like
opp til anklene, når alt er berørt,
mørket så stort
at det ikke lenger står mer igjen
enn en søndermadret og skrøpelig liten bønn av det som skulle komme.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

Tilgi oss i dag vårt daglige brød.

* *

Se, der døde Guds sønn
Der døde en av Guds sønner
Der døde en sønn av Gud

Der døde et av Guds barn.

En kvinne, en gutt, en jente.

Her er ditt blikk.
Her er mitt.

Jeg visste at noen skulle komme, men jeg visste ikke hvem.
Jeg ser et barn strekke hendene inn under vannstrålen på torget.
Kaster raskt fra meg koppen.

* *

(Mennesket kledde av seg hammen av jord.
Og ord.
Steg inn i en endeløst syngende elv.)

10 — 12

Kjersti Annesdatter Skomsvold

—

Forvandling

I tillegg til de forannevnte hendelser og symboler fikk Skomsvold også korset i kirkens sydskip med inn i skriveprosessen. Korset er det eldste korset på denne siden av vannskillet.

Det øyeblikket alt skal bli annerledes. Kanskje er det akkurat nå. Støtt får jeg det for meg at dette øyeblikket er her. Jeg våkner om morgenen og merker at tiden går. Som om jeg kjenner tiden gå inni min egen kropp. Som om det er en skog som visner der inne. Som om jeg er denne skogen. Nå må du løpe i skogen før det er for sent, er det noe som sier, en stemme, men det er nok ikke Guds stemme, jeg tror det er kroppens stemme, som må være noe annet. Nå får du slippe menneskene inn i skogen, vise dem inn mellom trærne, sier den. Trærne som flytter seg for meg, når jeg lister meg rundt der, over mosen, frem til nå har trærne flyttet på seg, men i det siste har det skjedd oftere og oftere at de liksom dytter borti meg, slår meg med grenene, pisker meg av gårde. Som om de ønsker at jeg skal gå meg bort, for å oppdage noe nytt? Jeg kan ligge ganske lenge og tenke på dette om morgenen. Jeg er, om ikke ved en oppstandelse, så i alle fall ved et skille, er jeg ikke?

Menneskene som kommer inn i skogen, nei, i kirken, mener jeg, for å finne noe. Jeg spør dem hva de leter etter. Jeg har ingen svar. De sitter ved siden av hverandre på benkeradene, gjør de samme bevegelsene, sier de samme ordene, finner en ro?, i alt kaoset?

Rundt meg slynger midgardsormen seg, menneskene bøyer seg ned, ser på murklumpen på veggen. Om ikke noen hadde fortalt dem hvor ormen er, pekt ut denne dekorasjonen for dem, ville de brukt hundre år på å gjette at det skulle forestille en midgardsorm, etter først å ha brukt hundre år på å lokalisere den lille luringen. Det hele er forvirrende. Dessuten er vel midgardsormen noe hedensk? Det er kanskje beviset på at man aldri klarer å rive seg løs fra fortiden.

Jeg kan forestille meg at jeg i gamle dager var Norges land, og en liten mann gikk rundt i dette landet med strikketøyet sitt. Han stoppet alvorstynget opp ved gårdene, hjalp til med det daglige arbeidet, samlet til andakt på kvelden, og så gikk han videre, han stanset ikke opp. Da han følte seg ferdig med å snakke om Gud og poteten på den ene gården, gikk han videre til neste, han ble ikke værende på samme sted for lenge. Utenom da han satt i fengsel, og det tok knekken på helsen hans. En forfatter skrev at våre nye landsmenn må lære denne mannen å kjenne, for å forstå hvilket land de har kommet til. Men jeg er en ganske gammel landsmann, og jeg kjenner heller ikke strikkemannen særlig godt.

Å være en grav, dypt under jorda, i dagslyset blir ikke dette for skummelt. En prest stanser ved gravsteinen som ligger over meg. Så lener han seg liksom litt ned mot steinen, som om han lytter etter noe?, før han sier: Dette er ikke en aktiv grav. Jeg forstår ikke hva han mener. Med en gang begynner jeg å forestille meg det motsatte, at det må befinne seg noe veldig aktivt under steinen, noen slags vesener, kanskje fremdeles levende, som lager et rabalder her nede, i dette mørket som er meg. Graven er tom, og jeg lever. La oss gå videre, sier presten.

Graven for de navnløse lyser i nattemørket. Mer trist og vakker enn statuen av en kvinne som står over blir man ikke. En haug med jord, grønt gress, våren har kommet, forandringens tid. Gresset beskytter de som ikke ville ha navnet sitt med seg i graven. Eller så ønsket de nettopp dette, å ta navnet sitt med seg, ikke la det bli igjen på overflaten, på den måten kan ikke de levende stjele navnene til menneskene

de elsket, klenge seg til de dødes liv. De navnløse har ønsket å forlate verden like anonymt som de kom hit. Å viske noe vekk. Å viske liv vekk. Går det an? Menneskene kommer fra intet. En gang var menneskene absolutt intet. Ikke engang «intet» dekker det. Jeg er verten for en hemmelig fest hvor ingen vet hvem de inviterte er.

Men sannheten er at jeg fremdeles er i ordene. Ordet var hos Gud. Ordet var Gud. Nå er det hos menneskene. Å gjøre følelsene og tankene om til et fysisk objekt, som en bok. Mer enn troen og kjærligheten, synes jeg det vanskeligste er håpet. Å lage mening av håpet, flette det inn i en struktur, skape orden av naturens tilfeldigheter. Jeg tenker på om jeg kan la det være, jeg forsøker å unngå å lage for mye mening. Å ikke fylle rommene av alt jeg ikke vet, usikkerheten, alt jeg ikke har kontroll over, med regler og sammenhenger. Dette er det motsatte av å skrive, kanskje også det motsatte av religion. Å kunne godta at verden og livet er usammenhengende og uvilkårlig, jeg forestiller meg at det vil være en lettelse når dette øyeblikket inntreffer. Jeg håper at jeg snart kan gå meg vill i skogen nå, det gleder jeg meg til. Men det er så klart mulig at jeg tar feil. At det bare vil bli fælt.

11 — 12

Brynjulf Jung Tjønn

—

Gamle Aker

I tillegg til de forannevnte hendelser og symboler fikk Tjønn også korset i kirkens sydskip med inn i skriveprosessen. Korset er det eldste korset på denne siden av vannskillet.

1

Var her saman med venene mine

Vi var her og såg

Tenkte på alle dei andre som har vore her før meg

Tenkte på alle dei andre som har sett det same som meg

Men såg dei det same som meg

Tenkte på alt det dei måtte kjenne inni seg

Men kjente dei det same som meg

Tenkte på korleis dei gjekk rundt inni dette rommet og tok til seg alt

Lydane, luktene

Kor kom det frå

Tenkte på dei kalde murveggane

Tenkte på alt som desse veggane hadde sett og høyr

Tenkte på alle som hadde tatt på murveggane

Lent seg inntil dei

Tenkte på mørket som ikkje ønskte å sleppe lyset til

Tenkte på at ute var det vind, inne var det stille

Sette meg på benkeraden

Sette meg på benkeraden og var her og såg

Tenkte på korleis alt dette var

Tenkte på korleis alt dette skulle vere

Har tenkt på det, om og om igjen

Gått igjennom det i hodet

Gått igjennom det i tankane

Har lukka augene og sett meg sjølv gå rundt utanfor

I vinden mellom gravstøttene

Gjekk rundt og kjente på kulden

Søkte etter solflekker

Prøvde å ikkje tråkke feil

Tenkte på alt som har skjedd her i alle desse årene

Lenge før eg vart til

Tenkte på alt som har skjedd her og som eg ikkje veit noe om

Tenkte på det som skal skje og som eg ikkje kan gjere noe med

2

Da eg opna augene, sat venene mine på benkeradene og sov
Kunne eg ha vore saman med dei på denne måten
Kunne eg ha sove saman med dei og kjent på den same varmen
Kunne eg ha vore roleg på innsida og lukka augene
Hjartet bankar og eg lever
Skulle ønske eg kunne ha funne same roen som dei
Men kven kan finne ro i natt

3

Noen ganger tenker eg at eg heng på korset
Noen ganger tenker eg at eg har nagler gjennom hendene
Noen ganger tenker eg at eg heng på korset og ser utover folkemengden
Kva tenker eg
Kva føler eg
Ville eg tenkt på alle dei andre som har hengt her før meg
Ville eg tenkt på alt det dei har gjort
Alt det dei har gjort som fekk dei hit
Ville eg tenkt på om dei kjente det same som meg
Ville eg tenkt på om dei såg det same som meg

4

Drøynde ein gong at eg møtte på ein rådyrkalv på kyrkjegarden
Den låg og kava mellom gravsteinene
Gravlyktene lyste opp kroppen
Beina rista av og til
Eg bøygde meg ned og kjende på pelsen
Så varm den er, tenkte eg
Dirringa i hudoverflata då eg tok på den
Som om det kitla da handa mi rørte dyret
Kalven ga frå seg eit slags sukk
Klangen som i eit tomt kyrkjebygg
Dyret bare låg der og kava
Forsøkte å kome seg opp
Kalven stira på meg med dei mørke augene
Og eg lurte på kva dette vesle dyret tenkte
Tenkte det på meg som ein fiende
Var det difor pelsen sveitta blod

5

Var her saman med venene mine

Vi var her og såg

Prøvde å kjenne på den roen som dei andre hadde

Prøvde å vere slik som dei

Prøvde å tenke på det same som dei

Men mens dei sov, skalv eg av redsle

12 — 12

Hanne Ørstavik

—

Gud

I tillegg til de forannevnte hendelser og symboler fikk Ørstavik også korset i kirkens sydskip med inn i skriveprosessen. Korset er det eldste korset på denne siden av vannskillet.

Min fars hus har mange rom.

Hva er en kirke. Hva er en kropp.

Jeg tenker på linjene, linjene gjennom rommet, opp gjennom kroppen.

Jeg kan si: Du har et rom i hjertet mitt.

Hvis jeg tar armene ut til siden, ligner jeg et kors.

Jeg vil legge meg som et kors på gulvet her så kroppen min kan bli gulv i hjertet ditt.

Midt på kroppen, foran, er brystbeinet.

Det er som midtgangen i kirkerommet.

Det har lungene som skip på sidene.

Det er en kurv for hjertet,
som å bære det i hendene.

Jeg tenker på Peter, som var med Jesus i Getsemanehagen den siste natten, kanskje lå han under et oliventre, eller han satt der, sammen med Jakob og Johannes, lent mot treet, og Jesus ba dem vente, mens han gikk bort for å be.

Min sjel er tynget til døden av sorg.

Når vi ber, bærer vi noe i hendene, hendene er et rom for noe vi løfter fram.

Noe vi trenger ikke å gå der alene med.

Kirka er et rom hvor vi kan komme og be.

Vi kan sette oss bakerst på en benk og høre de andre synge og bare kjenne hvordan det renner nedover kinnene.

Det er også å be. Kirka er et rom for det.

For det som bare er, og som kanskje ikke er til å bære mer.

Så kan du være med det der, i kirka.

Legge hendene mot ditt eget kinn.

Legge kinnet mot treet i benkeraden eller stolen ved siden av.

Legge hendene mot magen din, hvis det er et barn der inne,
sånn kroppen kan romme en annen kropp,
inne i seg.

En kvinne kan få en sønn.

Det motsatte kan finnes inni deg, som en del av deg, det også.

Og også det kan du romme og bære.

Sånn vi bærer hverandre med kroppene når vi elsker,

når jeg tar deg inn i meg og bærer deg

mot magen min, mot brystene og kjønnet.

Når jeg er kvinne for deg og du er mann for meg,

i meg.

Da er vi rom for hverandre og sammenblandes.

Sånn midgardsormen har fått bukte seg rundt buen i grunnmuren på baksiden av kirka,
sånn har også kirka tatt opp i seg det andre,

det som var før,

og tar det med videre,

bærer det i seg,

lar det bli del av sin kropp.

Sånn lyset her inne i natt blir en del av våre kropper,

sånn lyset i ordene her inne

lyser inn i sinnene våre

og skinner i dem

og vi skal ta kroppene med oss ut igjen,

etterpå,

bort,

men lyset i dem

forsvinner

ikke

K
NFALLENHET
STASE
NE
EDE
ELSE
RSONING